

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 7, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336:368

*Н. В. Приказюк,
к. е. н., доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
В. М. Юхименко,
студент 2го року магістерської програми "УРС",
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ДІЯЛЬНІСТЬ НПФ ЯК ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

*N. V. Prikaziuk,
PhD in economics, associate Professor of Insurance and Risk Management,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
V. M. Yukhmenko,
2nd year master degree program Taras Shevchenko National University of Kyiv*

PRIVATE PENSION FUNDS AS THE MAIN PARTICIPANTS OF PRIVATE PENSIONS IN UKRAINE

Узагальнено теоретичні положення функціонування недержавних пенсійних фондів. Наведено характеристику їх основних видів. Проаналізовано сучасні тенденції та особливості функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні, як основних учасників недержавного пенсійного страхування. Окреслено перспективи подальшого розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні.

Generalized theoretical positions of the activity private pension funds. Characterized their main types. Analysed the current trends and features of their functioning in Ukraine as main participants of private pensions. There were outlines possible prospects of further development private pension funds in Ukraine.

Ключові слова: *недержавні пенсійні фонди, недержавне пенсійне страхування, пенсійні виплати, інвестування пенсійних активів, третій рівень пенсійної системи, вкладники.*

Keywords: *private pension funds, private pension insurance, pension payments, pension assets investment, the third pillar of the pension system, investors.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в Україні існує дві форми пенсійного забезпечення – державне і недержавне пенсійне забезпечення. Але та система пенсійного забезпечення, що залишилась Україні в спадщину від СРСР, є досить застарілою та незбалансованою. Щорічно зростає навантаження на працюючу частину населення і на бюджет країни. Пенсійний фонд вже не може самостійно, за рахунок внесків, виплачувати пенсії, отже зростає обсяг дотацій Пенсійному фонду із Державного бюджету. Кожного року Пенсійний фонд України змушений збільшувати видатки через приріст числа пенсіонерів. Рівень державної безпеки у сфері забезпечення пенсій може бути поставлена під загрозою невиконання, внаслідок проведення неефективної державної соціальної політики.

Актуальність даної проблеми є очевидною. Враховуючи те, що сучасний рівень пенсій часто є нижчим за прожитковий мінімум, необхідність реформування наявної пенсійної системи не викликає сумнівів. Державою закладені основні напрями пенсійної реформи, зокрема, створення дієвої трирівневої системи пенсійного забезпечення, важливим елементом якої мають стати недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування недержавної пенсійної системи України присвячено праці відомих вітчизняних та іноземних вчених-економістів: В.Д. Базилевича, Н.М. Внукової, Е.М. Лібанової, М.І. Мальованого, Б.О. Надточія, С.В. Науменкової, Р.В. Пікус, Г.М. Терещенко та ін.

Однак, з огляду на сьогоднішній день, існує потреба подальшого вдосконалення як теоретичних, так і практичних аспектів в зв'язку з великою кількістю нерозв'язаних проблем та необхідністю створення ефективної системи пенсійного забезпечення в Україні.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій та особливостей функціонування недержавних пенсійних фондів як суб'єктів недержавного пенсійного страхування та окреслення перспектив їх розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні дуже гостро стоїть питання реформування пенсійної системи за допомогою реалізації пенсійної реформи, сутність якої полягає у переході до трирівневої пенсійної системи: 1-й рівень – солідарна система державного пенсійного страхування, 2-й рівень – накопичувальна система державного пенсійного страхування, і 3-й рівень – система недержавного пенсійного забезпечення. Причому, остання складова пенсійної системи повинна зайняти важливе місце у системі соціального захисту працюючої частини населення України.

Недержавне пенсійне забезпечення через функціонування недержавних пенсійних фондів є відносно новим видом фінансових послуг у нашій державі. Його впровадженню та становленню передувала велика підготовча робота. При розробці і прийнятті Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» було враховано як позитивний, так і негативний вітчизняний і світовий досвід функціонування НПФ. Наприклад, нова система діяльності пенсійних фондів покликана виключити виникнення ситуацій, подібних до тих, що склалися в діяльності українського фонду «Оберіг», чи, наприклад, у британській компанії «Максвелл». Так, у 1995 році НПФ «Оберіг» залучив від майже 320 000 громадян 2 800 млрд. карбованців. З цієї суми не за цільовим призначенням (на власні потреби службовців, придбання майна, здійснення внесків у статутні фонди дочірніх підприємств тощо) було витрачено 2 030 млрд. карбованців. А у Великобританії роботодавць компанії «Максвелл» привласнив весь пенсійний фонд.

Згідно Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавні пенсійні фонди є неприбутковими організаціями, що провадять виключно діяльність з недержавного пенсійного забезпечення з метою накопичення пенсійних внесків на користь своїх учасників з подальшим управлінням пенсійними активами та здійсненням пенсійних виплат [1].

Недержавне пенсійне забезпечення через використання НПФ здійснюється за допомогою взаємодії різних суб'єктів, зокрема, це:

засновники;
вкладники та учасники;
адміністратор пенсійного фонду;
компанія з управління активами (КУА);
зберігач пенсійного фонду;
незалежний аудитор.

Вкладники, які надають пенсійному фонду кошти, створюють активи пенсійного фонду. *Адміністратор* займається обліком учасників, укладає пенсійні контракти від імені пенсійного фонду, забезпечує здійснення пенсійних виплат учасникам фонду. Пенсійні активи зберігаються у зберігача (банку) на відповідних поточних рахунках та в інших формах. *Компанія з управління активами* оперує пенсійними активами (здійснює інвестиційну та іншу діяльність з цінними паперами, а також диверсифікує вкладення, тобто вкладає кошти у різні види цінних паперів, у цінні папери різних емітентів, а не в одного для того, щоб в разі його банкрутства вкладники не втратили всі кошти) з метою їх поповнення та нарощення. *Спеціалізована банківська установа-зберігач* є розпорядником грошових коштів, що належать НПФ. З цих пенсійних активів проводяться відповідно до пенсійних контрактів виплати учасникам НПФ. *Незалежний аудитор* проводить аудиторські перевірки діяльності пенсійного фонду, КУА, адміністратора і зберігача.

Здійснення недержавного пенсійного страхування забезпечується шляхом укладення пенсійних контрактів недержавними пенсійними фондами, укладення договорів страхування страховими організаціями та укладення договорів про пенсійні депозитні рахунки банківськими установами. Безпосереднім укладенням пенсійних контрактів займаються НПФ, тому розглянемо більш детально їх види. Отже, можливі три види НПФ – відкриті, корпоративні і професійні, які відрізняються за складом засновників, вкладників і учасників (Табл.1).

Таблиця 1.
Характеристика видів НПФ*

Види НПФ	Засновники	Вкладники	Учасники
Відкритий	Будь-які юридичні особи	Будь-які вкладники	Будь-які учасники
Корпоративний	Одне або кілька підприємств	Засновники й інші підприємства, учасники	Працівники підприємств-вкладників
Професійний	Професійні об'єднання	Засновники й інші підприємства за договором, учасники	Члени професійних об'єднань

*Джерело: складено на авторами на основі [1].

З точки зору підприємства-засновника пенсійного фонду найбільш сприятливим для його діяльності є утворення пенсійних фондів корпоративного виду, адже участь у такому фонді закріплює працівника на підприємстві. При виході з підприємства, що утворило корпоративний пенсійний фонд, працівник виходить і з самого пенсійного фонду. При участі ж фізичної особи в пенсійному фонді професійного типу зміна місця роботи не впливає на право бути учасником НПФ. Але працівник має займатися тільки тим видом діяльності, що встановлений статутом фонду [5].

Перевага відкритих фондів може вбачатися у тому, що правила встановлення внесків до них менш регламентовані законом, ніж розмір внесків роботодавців у корпоративний фонд. Це дає більшу гнучкість роботодавцям, але може обернутися встановленням дискримінаційної політики додаткового пенсійного забезпечення для багатьох працівників. Безсумнівно, що рішення про вид пенсійного фонду, до якого мале чи середнє підприємство буде робити внески, роботодавець прийматиме на власний розсуд. Однак, для цього невеликим підприємствам потрібно вивчити та прорахувати всі варіанти.

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», підприємства можуть утворювати власні корпоративні фонди для своїх працівників і осіб, які працюють на пов'язаних з ними підприємствах, або можуть стати засновниками відкритих та професійних пенсійних фондів [1]. Враховуючи досвід країн, в яких недержавні пенсійні фонди працюють вже досить тривалий період часу, можна стверджувати, що для великих підприємств (з чисельністю працівників від 5 тис. осіб) найприйнятнішою формою недержавного пенсійного забезпечення є створення власних корпоративних НПФ. Але й серед підприємств, де працює менше 5 000 осіб також чимало зацікавлених у заснуванні НПФ. Посилаючись на закордонний досвід, можна сказати, що малим та середнім підприємствам найчастіше доводиться відмовлятися від створення власних корпоративних фондів тому, що їх створення та утримання зазвичай коштує дорого.

Тому Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» передбачає декілька варіантів недержавного пенсійного забезпечення працівників малих та середніх підприємств. Перший варіант передбачає, що невеликі підприємства можуть об'єднуватися і створювати корпоративні фонди, в якому будуть приймати участь декілька підприємств-роботодавців. В такому разі їм необхідно укласти договір на обслуговування з професійним адміністратором.

Друга можливість полягає у приєднанні до вже створених великими підприємствами корпоративних фондів як «роботодавці-платники». У цих двох випадках малі та середні підприємства зможуть брати участь в управлінні роботою пенсійного фонду, маючи своїх представників у Раді такого фонду. Це безумовно є перевагою, адже саме Рада фонду — єдиний орган управління фондом, який приймає рішення щодо того: хто буде відповідати за інвестування коштів фонду; хто буде адмініструвати фонд; який банк виступить у якості зберігача активів.

Третій варіант дає можливість малим і середнім підприємствам робити внески у відкриті недержавні пенсійні фонди, оскільки за законом вкладниками таких фондів можуть бути будь-які юридичні особи, а учасниками — будь-які фізичні особи. Зараз в Україні функціонують кілька так званих недержавних пенсійних фондів, які існували ще до набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», і які прийняли рішення продовжувати роботу, реорганізувавшись у відкриті пенсійні фонди за всіма вимогами нового закону.

Четвертий варіант передбачає можливість для роботодавців сплачувати внески до професійного пенсійного фонду. Професійні пенсійні фонди утворюються об'єднаннями роботодавців або фізичних осіб, включаючи професійні спілки, а їх учасниками можуть бути фізичні особи, пов'язані за видом їх професійної діяльності. У професійному фонді може брати участь будь-яка кількість роботодавців. Єдина умова для участі — наявність певних спільних характеристик, які визначаються статутом професійного пенсійного фонду. Ними можуть бути: розташування всіх підприємств-учасників в одній області (або навіть районі), належність до однієї галузі економіки, спільна професія або членство в одній професійній спілці тощо. Виключною перевагою для участі працівників у професійному пенсійному фонді є можливість залишитися в одному фонді у разі ймовірної зміни роботи в межах однієї галузі економіки, або в межах однієї території в залежності від того, яка саме "спільна ознака" визначена в статуті професійного пенсійного фонду.

Наприклад, якщо людина працює на невеликому підприємстві, яке є засновником корпоративного пенсійного фонду, але в силу певних причин їй доводиться змінити місце роботи, їй необхідно припинити участь в корпоративному пенсійному фонді та переказати свої активи у будь-який інший відкритий пенсійний фонд, якщо новий роботодавець не має свого корпоративного фонду. Якщо ж попередній і новий роботодавці обидва брали участь у професійному фонді, то тоді зміна місця роботи людини не потребує досить трудомісткої процедури переказу належних їй накопичень з одного фонду до іншого.

Загалом, перший недержавний пенсійний фонд був зареєстрований 30 березня 2004 року. Станом на 30.09.2013 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 89 недержавних пенсійних фондів та 34 адміністратори НПФ [7].

Якщо аналізувати систему НПЗ України з точки зору кількості функціонуючих НПФ, збільшення кількості її учасників та вкладених коштів, то можна сказати, що ситуація є задовільною. Проте, враховуючи результати країн Європи, які аналогічно проводять перебудову пенсійної системи, а також, враховуючи, що Україна 20 років тому перейшла до ринкової економіки, ситуація із НПЗ викликає занепокоєння. Так, в Україні до НПФ залучено менше 2% працюючого населення. У країнах з розвинутою ринковою економікою ці показники в десятки разів більші. Внески до НПФ здійснюють, в основному, компанії, і лише 4% внесків до НПФ становлять платежі фізичних осіб. Вкладниками є кожне п'ятисоте підприємство, насамперед, державні установи та їхні працівники [2]. Не дивлячись на це, НПФ протягом останніх років розвиваються досить динамічно та мають значний потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення.

Станом на 30.09.2013 адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 61,3 тис. пенсійних контрактів з 49,9 тисячами вкладниками. З них юридичні особи становлять 2,4 тисячі вкладників або 4,7 %, на яких припадає 1436,4 млн. грн. пенсійних внесків (95,7% загального обсягу пенсійних внесків системи НПЗ), а фізичні особи - 47,5 тис. вкладників (95,3%).

При цьому, порівняно з кінцем 2012 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилася на 2,2%, а з фізичними особами зросла на 0,2%. Основні показники діяльності НПФ за 2011-2013рр. та темпи їх приросту наведені в таблиці 2.

Станом на 30.09.2013 кількість учасників НПФ відповідно до укладених контрактів становила 589,2 тис. осіб. Серед учасників НПФ переважну більшість

становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 63,9%, та особи вікової групи від 50 до 60 років - 24,4%. Меншою є частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років, яка становить 7,9% та вікової групи до 25 років – 3,8%. Це зумовлено тим, що більшість людей починають долучатися до системи НПЗ тільки перед виходом на пенсію. Пенсійні виплати (одноразові та на певний строк) станом на 30.09.2013 становили 285,0 млн. грн., і збільшившись протягом 2013 року на 13,1%, при цьому одноразові виплати - на 10,9%, пенсійні виплати на визначений строк – на 61,8%. Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 30.09.2013 було здійснено пенсійних виплат (одноразово та на визначений строк) 67,7 тисячам учасникам, тобто 11,5% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати.

Таблиця 2.
Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів*

Показники діяльності недержавних пенсійних фондів	Станом на 31.12.2011	Станом на 30.09.2012	Станом на 31.12.2012	Станом на 30.09.2013	Темпи приросту, %	
					станом на 31.12.2012/ станом на 31.12.2011	станом на 30.09.2013/ станом на 30.09.2012
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	75,0	62,2	61,4	61,3	-18,1	-1,4
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	594,6	579,5	584,8	589,2	-1,6	1,7
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	1 386,9	1 549,2	1 660,1	1 933,6	19,7	24,8
Пенсійні внески (млн. грн.)	1 102,0	1 248,1	1 313,7	1 501,2	19,2	20,3
Пенсійні виплати (млн. грн.)	208,9	237,0	251,9	285,0	20,6	20,3
Кількість осіб, що отримали отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	63,1	64,4	66,2	67,7	4,9	5,1
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	559,9	549,9	620,3	733,5	10,8	33,4
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	86,6	100,7	106,6	125,9	23,1	25,0

*Джерело: складено авторами на основі [6].

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. Так, станом на 30.09.2013 сума пенсійних внесків становила 1501,2 млн. грн., що на 14,2% більше (або на 187,2 млн. грн.) порівняно з кінцем 2012 року. Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 30.09.2013 становить 1 933,6 млн. грн. Усього за 2013 рік активи недержавних пенсійних фондів зросли на 16,5% або на 273,5 млн. грн. Це зумовлено збільшенням всіх активів НПФ (окрім банківських металів, які зменшились на 1,4%) у 2013 р. (Рис.1).

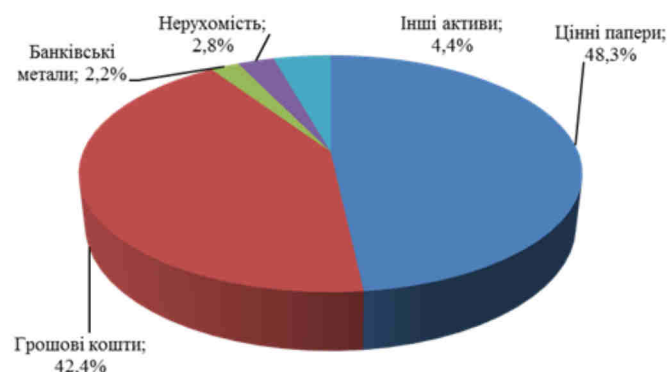

Рис. 1. Структура активів сукупного портфелю НПФ станом на 30.09.2013*

*Джерело: складено авторами на основі [6].

Щодо законодавчого регламентування напрямів розміщення коштів НПФ, то Законом дозволено здійснювати інвестиції в цінні папери, емітовані Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів АР Крим, місцевими радами, урядами іноземних держав, акції та облігації українських та іноземних емітентів. Також Закон визначає наступні граничні межі інвестування в цінні папери (див. табл. 3).

Таблиця 3.
Обмеження щодо інвестування пенсійних активів*

№ п/п	Вид пенсійного активу	Обмеження інвестування – не більше ніж: (у % до заг. вартості пенсійних активів)
1	Банківські депозитні рахунки та ощадні сертифікати	40 (10 в одному банку)
2	Цінні папери, емітовані КМУ	50
3	Цінні папери, емітовані Радою міністрів АР Крим, та облігації місцевих позик	20
4	Облігації українських емітентів	40
5	Акції українських емітентів	40
6	Цінні папери іноземних емітентів	20
7	Іпотечні цінні папери	40
8	Об'єкти нерухомості	10

9	Банківські метали	10
10	Інші активи, не заборонені законодавством України	5
11	Цінні папери одного емітента	5
12	Цінні папери засновника корпоративного НПФ	10% –перші 5 років роботи, потім – 5%

*Джерело: складено авторами на основі [1].

З метою захисту прав учасників пенсійного фонду законом заборонено формувати пенсійні активи за рахунок кредитних коштів, заборонено надавати майнові гарантії, забезпечені пенсійними активами, укладати угоди обміну пенсійних активів з умовою їх зворотного викупу, за рахунок пенсійних активів емітувати будь-які боргові цінні папери та похідні цінні папери, придбавати цінні папери, емітовані особами, з якими укладено договори на надання послуг.

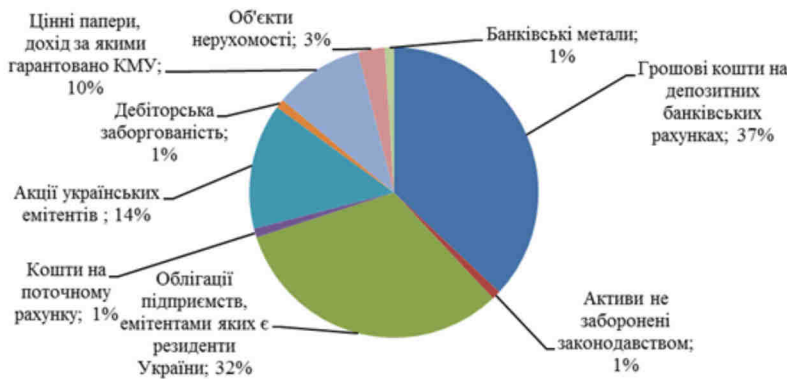

Рис. 2. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 30.09.2013*

*Джерело: складено авторами на основі [6].

На сьогодні актуальною проблемою для недержавних пенсійних фондів є забезпечення дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції. Станом на 30.09.2013, переважними напрямками інвестування пенсійних активів були депозити в банках (37% або 715,6 млн. грн.), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (32% або 615,3 млн. грн.), акції українських емітентів (14% або 263,8 млн. грн.), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (10% або 185,7 млн. грн.) (Рис.2).

Поки що суттєвим фактором, що стримує зростання інвестиційного доходу НПФ, є незначний обсяг залучених пенсійних внесків для забезпечення здійснення диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти, а також нерозвинутість фондового ринку України.

Висновки. Третій рівень пенсійної системи України – система недержавного пенсійного забезпечення - ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень. Загалом, ситуація у цій сфері, з огляду на зростаючу динаміку пенсійних внесків, здається задовільною. Але, все ж таки розмір пенсійних внесків до НПФ все ще є мізерним для нормального функціонування третього рівня пенсійної системи. Основними перешкодами на шляху до розвитку недержавного пенсійного страхування є недостатній рівень державної підтримки, а також низький рівень довіри населення до НПФ. Суттєвим фактором, що стримує розвиток НПФ також є обмеження інвестиційної політики НПФ через встановлення досить вузького кола інструментів, в які дозволяється вкладати пенсійні активи. З огляду на вищезазначене, необхідно є розробка та провадження дієвих заходів, які б сприяли вдосконаленню функціонування НПФ та розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Першочерговим завданням повинно стати удосконалення контролю за діяльністю НПФ, зокрема розробка адекватної моделі, що дасть змогу реально оцінити рівень їх розвитку, їх фінансовий стан та стресостійкість (стрес-тести). Важливим є завдання удосконалення законодавчого регулювання інвестиційної діяльності НПФ та розширення інструментів для інвестування пенсійних активів громадян, враховуючи їх надійність, ліквідність та прибутковість. З метою підвищення обізнаності населення у сфері недержавного пенсійного забезпечення в Україні та зміцнення його довіри до НПФ потрібно проводити постійну системну роз'яснювальну роботу. На нашу думку, держава повинна активно сприяти розвитку та вдосконаленню НПФ, оскільки це дозволить позбавити солідарну систему тих проблем, з якими вона стикнулася за роки свого існування.

Література.

1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" // Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 47-48. – 372 с.
2. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України // [Електронний ресурс] / С. Брагін, О. Макаренко // Вісник Національного Банку України. – 2011. - №1. – с. 18-24. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73121>
3. Кривобок Ю. Сучасний стан та перспективи недержавних пенсійних фондів // [Електронний ресурс] / Ю. Кривобок // Вісник Пенсійного фонду України. – 2011. – № 4. – С. 10–11. – Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/visnyk_apr11_p10_11.pdf
4. Мальований М.І. Стан та проблеми розвитку системи недержавного пенсійного страхування в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.udau.edu.ua/library.php?pid=1535>.
5. Туманова О.А. Особливості діяльності з недержавного пенсійного страхування в Україні // [Електронний ресурс] / О. А. Туманова // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. — 2010. — № 1 (6). — С. 17–20. – Режим доступу: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/nvfb/2010/1/p_17_20.pdf
6. Шевченко Н. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів: проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення / Н. Шевченко, В. Даценко // Україна: аспекти праці. – 2012. - №1. – с. 3-7.
7. <http://nfp.gov.ua/> - офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "On private pension funds", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (Accessed 11 October 2013).
2. Brahin S. and Makarenko O. (2011), "Private pension funds to inefficient stock market: the case of Ukraine", *Bulletin of the National Bank Ukraine*, [Online], vol. 1 available at: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73121>
3. Kryvobok Y. (2011), "Current state and prospects of private pension funds", *Bulletin of the Pension Fund Ukraine*, [Online], vol. 4 available at: http://pension.kiev.ua/files/visnyk_apr11_p10_11.pdf
4. Maloyanyi M.I. "Status and problems of private pensions insurance in Ukraine", [Online], available at: <http://www.udau.edu.ua/library.php?pid=1535>.
5. Tumanova O. A. (2010), "Features of private pension insurance in Ukraine", *Scientific Bulletin: finance, banks, investments*, [Online], vol. 1(6) available at: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/nvfb/2010/1/p_17_20.pdf
6. Shevchenko N. and Datsenko V. (2012), "Investment activities of pension funds: problems and prospects of private pensions", *Ukraine: aspects of labor* [Online], vol. 1.
7. The official site of National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets (2014), "The results of insurance companies activity for I quarter 2014" available at: http://nfp.gov.ua/files/OgIiadRinkiv/SK/sk_Ikv_2014.pdf.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"